

Miechowska Droga św. Jakuba w sieci polskich odcinków *Camino de Santiago* – założenia i perspektywy rozwoju

1. Wstęp

W listopadzie 2015 r. członkowie Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych rozpoczęli prace nad wytyczeniem i oznakowaniem kolejnego odcinka *Camino de Santiago* w przestrzeni pielgrzymkowej Małopolski – Miechowskiej Drogi św. Jakuba. Szlak ten, w założeniu nawiązuje do średniowiecznego traktu pątniczego, który łączył jedne z najważniejszych ośrodków pielgrzymkowych w średniowiecznej Polsce tj. sanktuarium Grobu Bożego w Miechowie oraz Kraków, nazywany „drugim Rzymem”. Do jerozolimskiej kopii Grobu Chrystusa w Miechowie, od XII wieku przez kolejne stulecia pielgrzymowało tysiące osób, aby tu uzyskać takie same odpusty jakie uzyskiwali pielgrzymi w bazylisce Grobu Bożego w Jerozolimie. Kolejnym założeniem w wytyczeniu miechowskiego odcinka *Camino de Santiago* było, aby łączył się on z Małopolską Drogą św. Jakuba i prowadził przez jedyne w Małopolsce sanktuarium Diecezjalne św. Jakuba w Więclawicach Starych.

W prezentowanym opracowaniu przedstawiono założenia oznakowania Miechowskiej Drogi św. Jakuba, a także dokonano prezentacji walorów turystycznych na szlaku. Wskazano również na zadania mające na celu popularyzację szlaku. W przedstawieniu wyników badań posłużono się przede wszystkim metodą opisowo-analityczną.

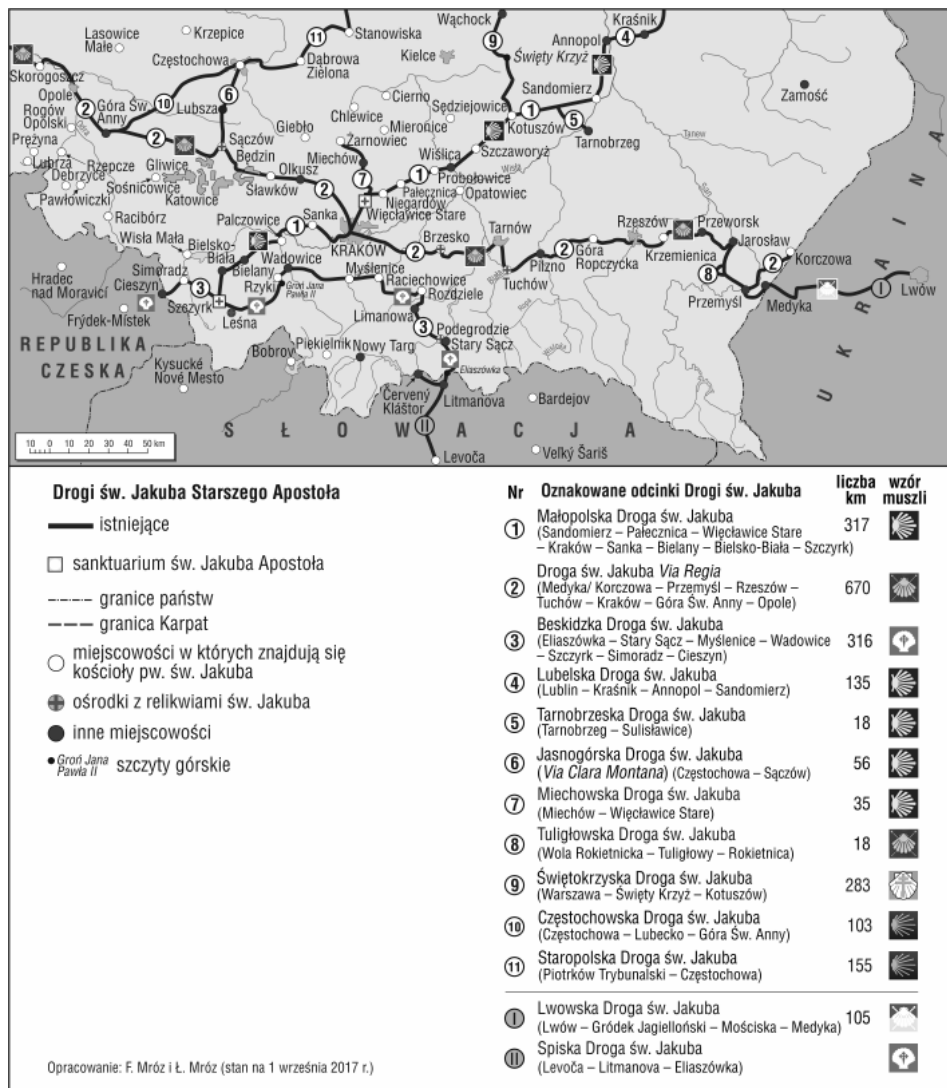
2. Założenia oznakowania Miechowskiej Drogi św. Jakuba

Projekt oznakowania Miechowskiej Drogi św. Jakuba został przedstawiony przez p. Józefa Talika i ks. kan. Ryszarda Honkiszę podczas zebrania Członków Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych, które odbyło się 25 sierpnia 2014 r. w Sanktuarium Diecezjalnym św. Jakuba w Więclawicach Starych. W zasadniczych założeniach Miechowska Droga św. Jakuba powinna:

- połączyć jedno z najstarszych na ziemiach polskich sanktuariów Pańskich – sanktuarium Grobu Bożego w Miechowie z sanktuarium św. Jakuba w Więclawicach Starych i Krakowem;
- odtwarzać szlak, którym ze stolicy Korony do Miechowa pielgrzymowało w ciągu wieków tysiące osób, aby pomodlić się przy jerozolimskiej kopii Grobu Chrystusa, zbudowanej przez bożogrobców przy pierwszym, romańskim kościele (wśród rycerstwa i duchowieństwa z Polski i z zagranicy pielgrzymowała do Miechowa m.in. św. królowa Jadwiga, a także bł. Wincenty Kadłubek i św. Jan z Kęt);
- odtwarzać szlak, którym z północnej Polski pielgrzymowali pątnicy do kaplicy Świętego Grobu w Miechowie, a następnie do Krakowa i w kierunku Santiago de Compostela;
- umożliwić pielgrzymom Jakubowym pielgrzymowanie Drogą św. Jakuba do Krakowa z północny i północno-zachodu (przedłużony w kierunku północno-zachodnim szlak – z Żarnowca przez Giebło – mógłby połączyć się z Jasnogóorską Drogą św. Jakuba, zaś przedłużenie szlaku w kierunku północnym – z Żarnowca do Dąbrowy Zielonej skutkowałoby połączeniem ze Staropolską Drogą św. Jakuba) (ryc. 1).
- częściowo nawiązywać i wzbogacać swą rangą Małopolski Szlak Bożogrobców, który z kolei reprezentuje rolę Zakonu Kanoników Regularnych Stróżów Grobu Jerozolimskiego (bożogrobców) w dziejach Kościoła i kultury polskiej.

W listopadzie 2014 r. członkowie Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych rozpoczęli prace w terenie nad wytyczeniem i oznakowaniem Miechowskiej Drogi św. Jakuba. W dniu 4 listopada spotkali się z kustoszem miechowskiego sanktuarium ks. kan. Mirosławem Kaczmarczykiem, aby omówić szczegóły związane z oznakowaniem szlaku, a także organizacją Ekstremalnej Drogi Krzyżowej z Więclawic Starych do Miechowa. Z kolei 14 listopada przystąpiono do prac w terenie i wstępnie wytyczenia nowego odcinka Szlaku Jakubowego z lasu Goszcza do Miechowa (w pracach uczestniczyli: Józef Talik, Jerzy Chmiel oraz Franciszek Mróz). Należy podkreślić, że jednocześnie rozpoczęto też prace

Ryc. 1. Odcinki Drogi św. Jakuba w południowo-wschodniej Polsce.

nad oznakowaniem pierwszego odcinka tzw. „Szlaku Maryjnego”, który z kolei ma połączyć Kraków z sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze (szlak ten został na odcinku Las Goszcza – Zaborze oznakowany niebieskimi strzałkami). Kolejne prace nad oznakowaniem szlaku przeprowadzili w czerwcu i lipcu 2015 r. członkowie Bractwa św. Jakuba i pracownicy gminy Michałowice. W trakcie prac nad wytyczeniem Miechowskiej Drogi św. Jakuba szczególną uwagę zwrócono na

to, aby szlak nie przebiegał wzdłuż ruchliwej drogi krajowej nr 7 – szlak przecina drogę nr 7 w Słomnikach.

Warto w tym miejscu zweryfikować, czy oznakowanie Miechowskiej Drogi św. Jakuba spełnia kryteria zapisane w „Deklaracji Parlamentu Jakubowego o podstawach i celach współpracy na rzecz Drogi św. Jakuba w Polsce”, którą przyjęto dnia 10 grudnia 2016 r. w Krakowie.

Tak więc, Miechowska Droga św. Jakuba:

- kieruje pielgrzymów w stronę Hiszpanii i sanktuarium św. Jakuba Apostoła w Santiago de Compostela;
- łączy miejsca związane z kultem św. Jakuba oraz ślady dawnych pielgrzymów – kolejnym etapem rozwoju Miechowskiej Drogi św. Jakuba jest oznakowanie szlaku z kościoła pw. Narodzenia NMP i św. Jakuba w Żarnowcu do sanktuarium Bożego Grobu w Miechowie; tak więc szlak łączy dwa kościoły pw. św. Jakuba w Małopolsce: Żarnowiec i Więclawice Stare. Należy podkreślić, że w Żarnowcu oraz w Krakowie na Stradomiu funkcjonowały prowadzone przez bożogrobców szpitale dla pielgrzymów;
- nawiązuje do historycznych dróg i dawnych traktów handlowych; Miechowska Droga św. Jakuba prowadzi wzdłuż dawnej drogi handlowej bałtycko-węgierskiej; szlak ten prowadził od Bałtyku przez Toruń, Sieradz, Lelów, Żarnowiec, Siedliska, Miechów do stolicy Korony, a następnie do Węgier;
- prowadzi przez sanktuaria i inne miejsca ważne dla kościołów lokalnych lub istotne dla regionu ze względów historycznych bądź kulturowych – Sanktuarium Bożego Grobu w Miechowie jest najstarszym sanktuarium Pańskim w Polsce. Ośrodek ten ma ogromne znaczenie historyczne, kulturowe i religijne nie tylko w skali regionu, ale i Polski. Na szlaku Miechowskiej Drogi św. Jakuba znajdują się dwa drewniane kościoły położone na Szlaku Architektury Drewnianej w Małopolsce (Przesławice i Więclawice Stare);
- łączy się z istniejącą siecią Dróg św. Jakuba w innych krajach – Miechowska Droga łączy się z Małopolską Drogą św. Jakuba, która z kolei w Szczyrku łączy się z Beskidzką Drogą św. Jakuba prowadzącą do Ołomuńca;
- posiada akceptację samorządów terytorialnych oraz instytucji kościelnych, a także innych uprawnionych służb – konsultacje dotyczące wytyczenia i oznakowania szlaku na odcinku z Miechowa do sanktuarium św. Jakuba w Więclawicach Starych przeprowadzono z władzami samorządowymi i pracownikami gmin: Słomniki, Kocmyrzów-Luborzyca oraz Michałowice. Jak już wspomniano konsultacje prowadzone

były także z ks. kan. Mirosławem Kaczmarczykiem – kustoszem sanktuarium Bożego Grobu w Miechowie, a także ks. kan. Ryszardem Honkiszem – kustoszem Sanktuarium Diecezjalnego św. Jakuba w Więclawicach Starych i ks. Adolfem Drożyńskim – proboszczem parafii pw. Narodzenia NMP i św. Jakuba w Żarnowcu. Oznakowanie szlaku na terenie lasu w Goszczy zostało wykonane za zgodą Nadleśniczego Nadleśnictwa Miechów, przez Jerzego Chmiela – łowczego Koła Łowieckiego „Knieja” w Krakowie;

- szlak jest oznakowany zgodnie z oczekiwaniami wobec pieszych szlaków turystycznych, z użyciem symboli muszli św. Jakuba lub żółtej strzałki, w sposób pozwalający na jego bezpieczne i pewne przemierzanie pieszo, rowerem lub konno przy zróżnicowanych warunkach pogodowych;
- posiada dopasowaną do potrzeb pielgrzymów infrastrukturę turystyczną, w tym listę niedrogich miejsc noclegowych na jedną noc (noclegi dla pielgrzymów są przygotowane przy Sanktuarium Diecezjalnym św. Jakuba w Więclawicach Starych; w Miechowie caminowicze mogą przenocować w Zajeździe Miechus), a w Słomnikach w Hotelu Komfort¹.

Inauguracja pielgrzymowania Miechowską Drogą św. Jakuba nastąpiła 21 czerwca i 25 lipca 2015 r., kiedy grupa pątników pielgrzymowała tym szlakiem (21 czerwca 2015 r. – odcinek: Stara Wieś – Miechów – Jaksice – Przesławice, oraz 25 lipca – odcinek: (Przesławice – Sanktuarium Diecezjalne św. Jakuba w Więclawicach Starych) w ramach „Niedzielnego Pielgrzymowania Drogą św. Jakuba z Jasnej Góry do sanktuarium św. Jana Pawła II w Krakowie” w intencji Świątowych Dni Młodzieży «Kraków 2016»².

Długość Miechowskiej Drogi św. Jakuba z bazyliki Grobu Bożego w Miechowie do Sanktuarium Diecezjalnego w Więclawicach Sta-

¹ <http://parlamentjakubowy.pl/deklaracja-parlamentu-jakubowego-o-podstawach-celach-wspolpracy-rzecz-drogi-sw-jakuba-polsce/> [pozyskano: 20 VIII 2017 r.].

² „Niedzielne Pielgrzymowanie Drogą św. Jakuba z Jasnej Góry do sanktuarium św. Jana Pawła II w Krakowie” w intencji Świątowych Dni Młodzieży «Kraków 2016» było inicjatywą Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych. Pielgrzymowanie rozpoczęto 15 marca 2015 r. w sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze, skąd 43 grup pątników pielgrzymowała do kościoła św. Idziego w Zrębicach. Kolejne etapy pielgrzymki zorganizowano: 26 kwietnia 2015 r. (Zrębice – Leśniów – Mirów), 17 maja 2015 r. (Mirów – Skarżyce – Podzamcze), 20 czerwca 2015 r. (Podzamcze – Pilica – Stara Wieś), 21 czerwca 2015 r. (Stara Wieś – Miechów – Jaksice – Przesławice), 25 lipca 2015 r. (Przesławice – Więclawice Stare) oraz 30 sierpnia 2015 r. (Więclawice Stare – sanktuarium św. Jana Pawła II w Krakowie). Por. F. Mróz, *Droga św. Jakuba w Polsce. Kalendarium wydarzeń: sierpień 2015 r. – lipiec 2016 r.*, [w:] Roszak P., Mróz F. (red.), *Droga do Composteli – przeszłość i teraźniejszość*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2016, s. 190–191.

rych wynosi 35 km, a z Miechowa do „Okna Papieskiego” w Krakowie 51,4 km. Długość projektowanego (nieoznakowanego) odcinka szlaku, od kościoła pw. Narodzenia NMP i św. Jakuba w Żarnowcu do sanktuarium Grobu Bożego w Miechowie wynosi 23 km.

3. Przebieg Miechowskiej Drogi św. Jakuba i walory turystyczne szlaku

Miechowska Droga św. Jakuba jako pieszy szlak pielgrzymkowy nawiązuje do Małopolskiego Szlaku Bożogrobców, który został zaprojektowany jako szlak samochodowy. Warto na wstępie przypomnieć, jak ogromny wpływ na historię, kulturę i duszpasterstwo regionu, przez który przechodzi szlak miał zakon bożogrobców.

Zakon Kanoników Regularnych Stróżów Grobu Jerozolimskiego³, zwany w Polsce bożogrobcami powstał w początkach XII w. w Jerozolimie, a w 1122 r. został zatwierdzony przez papieża Kaliksta II, a następnie ponownie przez Honoriusza II w 1128 r. i Celestyna II w 1143 r.⁴ Tradycja ustna podaje, że sami bożogrobcy utrzymywali, że ich pierwszym ustawodawcą był sam św. Jakub Młodszy Apostoł – po zmartwychwstaniu Jezusa pierwszy przewodniczący gminy chrześcijańskiej w Jerozolimie. Ze względu na to, że św. Jakub Starszy Apostoł często jest mylony ze św. Jakubem Młodszym Apostołem, warto przytoczyć podanie, które potwierdzało, że bożogrobców ustanowił właśnie św. Jakub Młodszy, a jego list był podstawą do napisania reguły zakonu⁵. Podanie to przytoczył M. Buliński (1852): „Gdy Chrystus Pan na krzyżu dzieła zbawienia naszego dokonał i z tegoż krzyża był zdjęty, Najświętsza Maria Panna przy obecności wielu świętych, jako to: Jana apostoła, Józefa z Arymatei, Nikodema, trzech Maryj, między którymi znajdował się i Jakób mniejszy apostoł, sprawiedliwym nazwany, patrząc na twarz Syna swojego, która dawniej do twarzy ś. Jakóba miała być podobną, po śmierci zaś z przyczyny boleści bardzo się odmieniła, nowy smutek i żal w sercu swoim

³ Oficjalna, łacińska nazwa urzędowa zakonu: *Ordo Canonicorum Regularium Custodum Sacrosancti Sepulchri Domini Hierosolymitani*, miała dwie odmiany w języku polskim: Zakon Kanoników Regularnych Stróżów Grobu Jerozolimskiego oraz Zakon Kanoników Regularnych Stróżów Grobu Chrystusowego. Od XVI wieku większą popularność zyskała nazwa bożogrobcy. Innymi, częstymi określeniami zakonników Grobu Bożego na terenie Polski były: bożogrobcy miechowscy, miechowici i kanonicy miechowscy. Por. H. Gapski, *Miechowici w czasach nowożytnych XVI–XVIII wieku*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów–Warszawa 1999, s. 45–46.

⁴ J. Duchniewski, *Bożogrobcy*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, 1976, t. 2, kol. 878.

⁵ J. Gacki, *Bożogrobcy*, „Przegląd Religijno-Moralny”, 24 (1853), s. 110.

z tego powodu uczyła. Po którym smutku i żalu z natchnienia Ducha ś. oznajmić miała ś. Jakóbowi, że on w Jerozolimie zostanie pierwszym biskupem prawowiernych, oraz stróżem grobu Jej Syna. I ażeby te słowa w ustawicznej mógł mieć pamięci, zrobiła krzyż krwią Zbawiciela na jego sukni naprzeciwko serca, podobny zupełnie do tego krzyża, na którym Chrystus życie zakończył. Potem nad pierwszym krzyżem drugi mniejszy przydała na pamiątkę położonego od Piłata napisu, mówiąc: Niech ci ten krzyż Jakóbie! Będzie wieczną pamiątką gorzkiej i niewinnej męki ukochanego syna mego”⁶.

Pierwsi przedstawiciele zakonu Stróżów Grobu Jerozolimskiego przybyli z Jerozolimy do Polski w 1163 r. Na prośbę Jaksy z Miechowa, powracającego z pielgrzymki do Ziemi Świętej, przybył wówczas wysłany przez patriarchę Monachusa, przysły prepozyt Marcin Gall. Już pod koniec XII wieku zarysowane zostały podstawy organizacyjne przyszłej, potężnej kongregacji miechowskiej, liczącej 20–30 placówek w Małopolsce, Wielkopolsce, na Mazowszu, na Śląsku, a także na Spiszu⁷. W 1208 r., papież Innocenty III w dwóch bullach przyjął konwent miechowski pod opiekę Stolicy Apostolskiej, jak również zatwierdził wszelkie poczynione darowizny. Papież Urban IV w 1263 r. konwent miechowski oraz podległe mu klasztory w Polsce, Czechach, Rusi, Węgrzech i Niemczech, wyjął zupełnie spod jurysdykcji biskupów⁸. Należy podkreślić, że macierzysty klasztor bożogrobców w Miechowie w okresie swojej świetności, stanowił centrum dla licznych probostw, obsługiwanych przez członków zakonu w Polsce, a wpływy jego sięgały daleko poza granice Polski. Patriarchowie jerozolimscy doceniali także pozycję zakonu w Polsce i stawali się obrońcami Miechowa. W 1774 r. polska kongregacja bożogrobców w czterech prowincjach obejmujących obszar Rzeczypospolitej, łącznie z konwentem generalnym w Miechowie, liczyła 31 placówek⁹.

Warto również podkreślić, że zgodnie z regułą bożogrobcy na terenie Ziemi Świętej i Europy prowadzili liczne szpitale dla pątników pielgrzy-

⁶ Podanie to przedstawił m.in. M. Buliński. Por. M. Buliński, *Wiadomość historyczna o Zakonie Kanoników Regularnych Stróżów Grobu Chrystusowego (Custodes Sacrosancti Domini Sepulchri Hierosolymitani), zwykle u nas zwanych Miechowitami*, „Pamiętnik Religijno-Moralny” 22 (1852), 1852, s. 450–451.

⁷ J. Kłoczowski, *Zakony na ziemiach polskich w wiekach średnich*, [w:] Kłoczowski J. (red.), *Kościół w Polsce*, t. 1, Wydawnictwo „Znak”, Kraków 1968, s. 437; M. Buliński, *Wiadomość historyczna...*, dz. cyt., s. 463.

⁸ M. Buliński, *Wiadomość historyczna...*, dz. cyt., s. 462.

⁹ J. Flaga, *Działalność duszpasterska Bożogrobców na ziemiach Rzeczypospolitej u schyłku XVIII wieku*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów–Warszawa 1999, s. 101.

mujących do Jerozolimy oraz innych miejsc świętych, w tym także grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela. W ramach zakonu funkcjonowały klasztory zarządzane przez prepozytów (proboszczów) oraz mniejsze placówki filialne o charakterze szpitalnym lub duszpasterskim, niekiedy obsadzone tylko przez 1–2 kanoników. Zwierzchnikami szpitali byli mistrzowie szpitalni¹⁰. W średniowieczu, bożogrobcy prowadzili szpitale niemal we wszystkich placówkach zakonnych. Pod koniec XVIII w., w 1775 r. w kongregacji miechowskiej funkcjonowało 5 szpitali: Bytomiu, Pyzdrach, Rypinie, Sieradzu i w Żarnowcu¹¹. Bez wątplenia, z tych placówek szpitalnych – przytułków, obok biedaków, żebraków i włóczęgów, korzystali pielgrzymi wędrujący do miejsc świętych, w tym także do Santiago de Compostela. Bożogrobcy w swych wielu placówkach organizowali tzw. „zastępcze” sanktuaria. Były to ośrodki pielgrzymkowe związane z kultem Grobu Bożego lub relikwiami Drzewa Krzyża Świętego. Przywileje papieskie i jerozolimskie zapewniały tym sanktuariom takie same odpusty, jakie posiadała bazylika Grobu Bożego w Jerozolimie¹². Bożogrobcy mieli także ogromny udział w kształtowaniu się zwyczaju budowania Bożych Grobów. Do czasów współczesnych na terenie Polski, w trzech świątyniach należących niegdyś do bożogrobców zachowały się kaplice Bożego Grobu. Są to: bazylika pw. Grobu Bożego w Miechowie, bazylika pw. Ducha Świętego w Przeworsku i kościół św. Piotra i Pawła w Nysie¹³. Bazyliki w Miechowie i Przeworsku są sanktuariami Grobu Bożego.

Miechowska Droga św. Jakuba (stan na wrzesień 2017 r.), bierze początek przy kościele pw. Narodzenia NMP i św. Jakuba Starszego Apostoła we wsi Żarnowiec (woj. śląskie, powiat zawierciański, gmina Żarnowiec). Żarnowiec uzyskał prawa miejskie za panowania króla Kazimierza Wielkiego. Przywilej ten odnowił król Władysław w 1396 r., nadając miastu Żarnowiec prawo magdeburskie i inne prerogatywy¹⁴. W 1655 r. miasto

¹⁰ M. Tobiasz, *Bożogrobcy w Miechowie (w 800-lecie sprowadzenia zakonu do Polski)*, „Nasza Przeszłość”, XVII (1963), Kraków, s. 21.

¹¹ Por. R. Skrzyński, *Źródła archiwalne w Polsce do dziejów zakonu Bożogrobców*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów–Warszawa 1999, s. 214–220; J. Flaga, *Działalność duszpasterska Bożogrobców...*, dz. cyt., s. 100.

¹² Z. Piłat, *Fundator i fundacja klasztoru Bożogrobców w Miechowie*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów–Warszawa 1999, s. 13.

¹³ F. Mróz, *Sanktuaria i kaplice Bożego Grobu w Polsce*, „Peregrinus Cracoviensis”, 2000, 8, s. 80.

¹⁴ W. J. Jaskłowski, *Żarnowiec i jego okolica. Zarys historyczno-etnograficzny*, Lwów 1910, s. 12.

zrabowali i spalili żołnierze szwedzcy. Tragiczną kartą w historii Żarnowca był wielki pożar w 1697 r., po którym miasto już nigdy nie odzyskało wcześniejszej rangi. Podczas kolejnego pożaru, który nawiedził miasto w 1817 r. spłonął kościół św. Krzyża i szpital dla ubogich. Kolejne lata pogłębiły regres miasta. W 1870 r. Żarnowiec utracił prawa miejskie¹⁵.

W centrum wsi znajduje się kościół pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii Panny i św. Jakuba Starszego Apostoła. Świątynię ufundował w XIV wieku Kazimierz Wielki. Był to drugi kościół w parafii, pierwszy bowiem znajdował się w Żarnowcu Starym. W 1524 r. świątynia spłonęła podczas wielkiego pożaru miasta. Z pierwotnej budowli pozostała tylko struktura murów i niektóre detale architektoniczne. Odbudowę kościoła zawdzięczamy kasztelanowi krakowskiemu Krzysztofowi Szydłowieckiemu (1467–1532). W 1910 roku kościół przeszedł gruntowną renowację i przebudowę na styl pseudogotycki. W kościele na uwagę zasługuje rokokowe wyposażenie – ołtarz główny z obrazem Matki Bożej Nieustającej Pomocy oraz ołtarze boczne z obrazami Matki Bożej z Dzieciątkiem i Najświętszego Serca Pana Jezusa. Warto podkreślić, że w Żarnowcu urodził się bł. ks. Maksymilian Binkiewicz (1908–1942) – kapłan zamordowany przez hitlerowców w obozie koncentracyjnym w Dachau 24 czerwca 1942 r. Ks. Binkiewicz został beatyfikowany w grupie 108 błogosławionych męczenników II wojny światowej przez św. Jana Pawła II w dniu 13 czerwca 1999 r. w Warszawie. W Żarnowcu, w miejscu, w którym mieszkał bł. ks. Binkiewicz znajduje się kapliczka.

Warto zwrócić jeszcze uwagę na dwa nieistniejące już obiekty w Żarnowcu, których funkcjonowanie przed wiekami ma duże znaczenie w wytyczeniu Miechowskiej Drogi św. Jakuba. Pierwszym z nich była drewniana kaplica pw. św. Jakuba Starszego, zbudowana około 1740 r. staraniem ks. proboszcza Macieja Antoniego Ziętkiewicza. Znajdowała się ona poza miastem, na północ od rynku. Ks. Jan Wiśniewski zapisał, że „nie miała ona uposażenia, ani też odpowiedniej opieki, choć ludność miejscowa i okoliczna miała do św. Jakóba wielką dewocję i w jego uroczystość licznie się tu gromadziła”¹⁶. W kaplicy znajdował się ołtarz główny z obrazem św. Jakuba i dwa boczne ołtarze. Podczas wizytacji kanonicznej w 1782 r., ks. Jacek Kochański, kanonik sandomierski, odwiedzając kościół, który był w tragicznym stanie, nakazał go rozebrać¹⁷. Obraz św. Jakuba przeniesiono do kościoła parafialnego i znajduje się w nim

¹⁵ Tamże, s. 13–14.

¹⁶ J. Wiśniewski, *Miasto Żarnowiec w olkuskim z jego pamiątkami*, Druk Szkoły Rzemieślniczej w Marjówce Opoczyńskiej, 1934, s. 11.

¹⁷ Tamże, s. 11.

do dnia dzisiejszego. Podkreślić należy, że odpust na św. Jakuba Starszego (25 lipca) ma w parafii żarnowieckiej dużą rangę i również obecnie gromadzi każdego roku rzesze wiernych.

Drugim, nieistniejącym obiektem w Żarnowcu, a godnym uwagi był szpital wraz z kaplicą św. Krzyża, który założył w 1403 r. dominikanin, Michał Trestka (od 1401 r. biskup kijowski). Rektorami szpitala i kościoła byli od początku bożogrobcy. Pierwsze fundacje nadał obiektowi król Władysław Jagiełło, zapisując miechowitom 4 łany pola na przedmieściach Żarnowca, w zamian zobowiązując ich do odprawiania 2 Mszy św. tygodniowo: „w poniedziałki za duszę zmarłej królowej Jadwigi i w soboty w swej intencji oraz w intencji królowej Anny”¹⁸. W kolejnym dokumencie fundacyjnym, wydanym w Medyce, w święto św. Jakuba Apostoła 1422 roku, król Władysław Jagiełło oddał szpitalowi karczmę stojącą pod Grzmiątną oraz uwolnił od wszelkich podatków 2 łany pola, które z kolei ofiarował fundator kaplicy, biskup Michał Trestka. W 1425 r. król Jagiełło przepisał szpitalowi jeszcze 2 łany¹⁹. Według ks. J. Wiśniewskiego w szpitalu mieszkało 6 ubogich. Niestety w 1817 r. zarówno szpital dla ubogich, jak i kościół św. Krzyża spłonęły w pożarze i nie zostały już odbudowane²⁰.

W Żarnowcu, na uwagę zasługują także już słabo widoczne relikty zamku. Znajdują się one na lewym brzegu Pilicy, w północno-wschodniej części miejscowości. To w tym zamku, w 1348 r. król Kazimierz Wielki więził swoją żonę Adelajdę (1324–1371). Pomimo napomnień papieża Innocentego IV oraz biskupa krakowskiego Jana Bodzanty, Kazimierz Wielki przetrzymywał królową w zamku przez 8 lat. W 1356 r. Adelajdę zabrał z Żarnowca jej ojciec Henryk II Żelazny, landgraf Hesji²¹.

Z Żarnowca Miechowska Droga św. Jakuba prowadzi drogą gminną (ul. Miechowską) w kierunku południowym do wsi Jelcza, a następnie skręca w kierunku południowo-wschodnim do Marcinkowic i Uniejowa.

Uniejów to wieś położona w północnej części województwa małopolskiego, w powiecie miechowskim i gminie Charsznica, u podnóża Białej Góry (416 m n.p.m.), najwyższego wzniesienia Wyżyny Miechowskiej i zarazem makroregionu Niecki Niedziańskiej. Na terenie wsi znajduje się stacja kolejowa Tunel i wydrążone pod Białą Górą dwa równoległe tunele kolejowe, oddalone od siebie o około 40 m i długości 768 m. Uniejów był jedną z placówek bożogrobców w Prowincji Małopolskiej. Około

¹⁸ Tamże, s. 11–12.

¹⁹ Tamże, s. 12.

²⁰ Tamże, s. 13–14.

²¹ W. J. Jaskłowski, Żarnowiec i jego okolice..., dz. cyt., s. 20.

1214 r. połowę wsi Uniejów podarowali klasztorowi bożogrobców w Miechowie komes Ziemięta (Zementa) herbu Gryzima z Ziemięcic wraz żoną²². Resztę wsi oddała zakonnikom córka Zementy – Agnieszka, pobierając od prepozyta miechowskiego Henryka opłatę ośmiu grzywien srebra. Warto podkreślić, że w latach 1783–1784 proboszczem parafii w Uniejowie był ks. Tomasz Nowina-Nowiński (1746–1830), ostatni prepozyt generalny w Miechowie przed jego kasatą w zaborze rosyjskim (1788–1819), a od 1816 r. biskup pomocniczy krakowski i tytularny biskup w Biblos (Palestyna)²³.

Obecny, murowany kościół pw. św. Wita zbudowano z „białego kamienia” w pierwszej połowie XV wieku. Wnętrze świątyni posiada późnobarokową dekorację, wśród której na szczególną uwagę zasługuje ołtarz główny, a w nim malowany na desce obraz z około 1510 r., przedstawiający scenę ukrzyżowania Chrystusa. Na wizerunku, po prawej stronie Jezusa, autor obrazu – Mikołaj Czerny – namalował postacie św. Jana Apostoła i trzech Marii. U stóp przybitego do krzyża Zbawiciela, przedstawiono małą, klęczącą postać fundatora w białym habicie i z tonsurą na głowie – najprawdopodobniej prepozyta krakowskiego Mikołaja Pieniążka. Z ust fundatora wznosi się wstęga z napisem: „O Mater Dei miserere mei” („O Matko Boża, zmiłuj się nade mną”)²⁴. Obraz Wizerunek stanowi tło dla XV-wiecznej rzeźby Pieta, która została wykonana najprawdopodobniej w jednej z pracowni rzeźbiarskich w Krakowie. Pierwotnie figura Matki Bożej Bolesnej znajdowała się w bocznym ołtarzu, w północnej części nawy świątyni i była otaczana przez mieszkańców wielkim kultem, o czym świadczą zachowane wota. Godnymi uwagi w kościele są również m.in. dwa boczne ołtarze („Święta Rodzina” i „św. Józef”), XVIII-wieczne organy oraz znajdujący się w zakrystii obraz „Uczta Baltazara” namalowany przez słynnego włoskiego malarza Tomasa Dolabella. Na cmentarzu przykościelnym znajduje się kamienna chrzcielnica z 1531 r., na której widoczny jest herb bożogrobców.

Od kościoła pw. św. Wita w Uniejowie szlak prowadzi przez Uniejów-Kolonię do Chodowa (gmina Charsznica), w którym znajduje się kolejny obiekt sakralny na Szlaku Bożogrobców – kościół św. Jana Chrzciciela. Według zapisów w najstarszych dokumentach bożogrobców z początku XIII wieku, parafia w Chodowie podlegała klasztorowi w Miechowie,

²² Wiśniewski J., *Dekanat miechowski*, Radom 1917, s. 241; W. Barczyński, *Małopolski szlak bożogrobców, Parafia Grobu Bożego w Miechowie*, Miechów 2014, s. 43.

²³ Z. Jedynak, *Dzieje parafii Uniejów*, [w:] http://www.charsznica.info/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=65 [pozyskano: 10 VIII 2017 r.].

²⁴ Tamże.

choć sama miejscowość należała do rodziny Zawiszów²⁵. Z fundacji biskupa krakowskiego Zawiszy Kurozwęckiego (Zawiszy z Kurozwęk) herbu Poraj, w latach 1379–1381 zbudowano w Chodowie drewniany kościół parafialny. W 1404 r. Chodów wraz z Wolą Chodowską i prawem patronatu kościoła parafialnego, kupił od ówczesnych właścicieli Jana i jego brata Mikołaja, Michał z Radomska – prepozyt generalny bożogrobców w Miechowie, wyplacając 1 400 grzywien srebra²⁶.

Po kasacie zakonu bożogrobców w zaborze rosyjskim, w 1823 r. parafia w Chodowie została zlikwidowana i włączona do parafii św. Wita w Uniejowie. W 1904 r. parafię erygował ponownie biskup kielecki Tomasz Kuliński. Zgodę na przywrócenie parafii w Chodowie wyraził wcześniej car Mikołaj II, do którego udała się delegacja mieszkańców składając wiele materialnych dowodów wdzięczności²⁷. Obecny kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela został zbudowany w latach 1932–1938 i poświęcony w 1938 r. przez ks. biskupa Franciszka Sonika (1885–1957). W kościele uwagę zwiedzających przyciąga ołtarz główny z rzeźbioną w kamieniu figurą Chrystusa Ukrzyżowanego oraz dwa ołtarze boczne z rzeźbionymi postaciami Matki Bożej Różańcowej i św. Józefa z Dzieciątkiem Jezus²⁸.

Z Chodowa, Miechowska Droga św. Jakuba prowadzi do Siedlisk, gdzie znajduje się murowany kościół pw. Świętego Krzyża. Wieś, aż do kasaty bożogrobców (1819 r.) była własnością zakonu. Kościół został zbudowany przez miechowitów na przełomie XV i XVI w., zapewne w celach obrzędowych Wielkiego Tygodnia. To do tego kościoła, w Wielki Piątek z kościoła Grobu Bożego w Miechowie wyruszała procesja, w trakcie której bożogrobcy wraz z wiernymi odprawiali nabożeństwo ku czci Męki Pańskiej. W XVII w. od strony zachodniej dobudowano do świątyni drewnianą dzwonnice. Do czasów współczesnych zachowało się barokowe wyposażenie świątyni – ołtarz główny z rzeźbionym krucyfiksem, ambona i dwa ołtarze boczne – pierwszy z obrazem „Zmartwychwstanie” i drugi z obrazem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny²⁹. Jeszcze w drugiej połowie XIX w., kultywowane były zwyczaje związane historycznie z tradycjami bożogrobców i z ludowymi formami kultu Męki Pańskiej. W 1885 r. ówczesny proboszcz miechowski ks. Józef Kwiatkowski tak opisywał wielkopiątkowe procesje z Miechowa do

²⁵ W. Barczyński, *Małopolski szlak bożogrobców*, dz. cyt., s. 48.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże, s. 37–39.

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże.

Siedlisk: „Utrzymał się w Miechowie zwyczaj, iż po południu w Wielki Piątek jeden z mieszczan przebrany w szatę szkarłatną z kapturem zasłaniającym mu głowę całą, z krzyżem w ręku boso idzie otoczony ludem do przyległego kościoła Świętego Krzyża, stamtąd na cmentarz grzebalny do kościoła św. Barbary i nareszcie do kościoła parafialnego powracają śpiewając pieśni o męce Pańskiej”³⁰. Niestety w kolejnych dekadach procesje tego typu zostały zaniechane i zapomniane. Cieszyć może, że w ostatnich latach duszpasterze parafii pw. Grobu Bożego w Miechowie podjęli trud odprawienia procesji do kościoła św. Krzyża w Siedliskach, nawiązując do tradycji bożogrobców.

Z Siedlisk Miechowska Droga św. Jakuba biegnie do sanktuarium Grobu Bożego w Miechowie.

Miechów to miasto położone w północnej części województwa małopolskiego, na Wyżynie Miechowskiej, nad Miechówką (lewy dopływ Szreniawy). Od wieków nazywane jest „Polską Jerozolimą”, bowiem to tu, pod koniec XII wieku powstało pierwsze sanktuarium Pańskie na ziemiach polskich i jeden z najważniejszych średniowiecznych ośrodków pielgrzymkowych³¹. Do miechowskiej kaplicy *Sepulchrum Domini* przez wieki pielgrzymowali królowie, książęta, rycerze, jak i prosty lud, aby oddać cześć Męce, Śmierci i chwalebniemu Zmartwychwstaniu Chrystusa. Rangę miechowskiego *loca sacra* podnosiły odpusty zastępcze, udzielone świątyni po opanowaniu Jerozolimy przez muzułmanów. Sanktuarium rozwijało się dzięki pracy duszpasterskiej i wielkiej gospodarności miechowitów, którzy w swojej działalności przede wszystkim rozwijali wśród parafian i pielgrzymów kult Grobu Świętego i Męki Pańskiej³².

Początki sanktuarium Grobu Bożego w Miechowie sięgają 1163 r. Wówczas to Jaksza herbu Gryf, powróciwszy szczęśliwie z pielgrzymki do Ziemi Świętej wypełnił złożony w Jerozolimie ślub i ufundował w swoich dobrach kościół pw. Grobu Świętego. Opiekę nad świątynią powierzył sprowadzonym z Jerozolimy Kanonikom Regularnym Stróżom Świętego Grobu Jerozolimskiego. Bożogrobcy zbudowali pierwszy kościół na

³⁰ D. Olszewski, *Parafia Miechów w XIX wieku*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów–Warszawa 1999, s. 239.

³¹ Por. W. Zaleski (opr. M. i J. Łempiccy), 1988, *Sanktuaria Polskie. Katalog encyklopedyczny miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej i Świętych Pańskich*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa, s. 119; Mróz F., *Oddziaływanie religijne i kulturowe sanktuarium bożogrobców w Miechowie w latach 1163–1819*, [w:] *Stępnia-Minczewska W., Kijas Z. (red.), Rola klasztorów w procesie kształtowania państwowości krajów słowiańskich*, Biblioteka Ekumenii i Dialogu, 2002, 17, Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków, s. 155–167.

³² F. Mróz, *Oddziaływanie religijne i kulturowe...*, dz. cyt., s. 162.

ziemi, którą przywiózł z Jerozolimy w 12 workach ksiązę Jaksa³³. Przy budowie świątyni, zakonnicy najprawdopodobniej, wzorowali się na typie rozszerzonej rotundy *Anastasis*, wzniesionej przy bazylice Grobu Świętego w Jerozolimie. Konsekracji kościoła dokonał w 1186 r. biskup krakowski Gedko³⁴. Ten pierwszy kościół bożogrobców w Miechowie z biegiem lat okazał się zbyt mały dla potrzeb rozrastającego się liczebnie zgromadzenia zakonnego, zwiększającej się liczby ludności Miechowa oraz rosnącej liczby pątników. Dlatego, piąty z kolei proboszcz Henryk rozpoczął w 1233 r. budowę nowej, znacznie większej, romańskiej świątyni. Budowa kościoła z kamienia i cegły, trwała do 1293. Jednak i ta świątynia okazała się już w XIV wieku zbyt mała dla stale rosnącego ruchu pątniczego oraz rozwijającego się zakonu. Budowę nowego, trzeciego z rzędu kościoła rozpoczęto w 1394 r. W trakcie budowy wykorzystano część starych murów świątyni romańskiej. Był to prawdopodobnie kościół trójnawowy, w stylu gotyckim. Podczas wielkiego pożaru miasta, w nocy 15 sierpnia 1506 r. klasztor i kościół zostały poważnie zniszczone. Odbudowa świątyni i wzniesienie nowego kompleksu budynków klasztornych, w tym także kaplicy Grobu Chrystusa, było zasługą ks. Tomasza z Olkusza, prepozyta miechowskiego w latach 1508–1542³⁵.

Rozwój sanktuarium został zahamowany na skutek ogromnego pożaru, który wybuchł 19 kwietnia 1745 r. i strawił całe miasto wraz z kościołem i klasztorem. Trud odbudowy świątyni podjął proboszcz Jakub Radliński. Prace budowlane i wykończeniowe trwały blisko sześćdziesiąt lat. Konsekracja kościoła nastąpiła dopiero w dniu 15 lipca 1802 r., a dokonał jej ostatni proboszcz generalny zakonu bożogrobców, biskup Tomasz Nowiński³⁶.

W roku 1819 władze rosyjskie Królestwa Polskiego przeprowadziły kasatę 29 klasztorów męskich i 6 żeńskich³⁷. W grupie tej znalazł się

³³ J. Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, dz. cyt., s. 119. Pogląd, że były to worki z ziemią został podważony przez K. Szczepkowską-Naliwejek, która twierdzi, że mogła to być kasetka relikwiarzowa podobna do przechowywanej obecnie w Watykanie (VI w.), w której znajduje się ziemia z miejsc związanych z życiem Chrystusa; por. K. Szczepkowska-Naliwejek, *Relikwiarze średniowiecznej Europy*, Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1996, s. 68–69.

³⁴ M. Tobiasz, *Bożogrobcy w Miechowie (w 800-lecie sprowadzenia zakonu do Polski)*, „Nasza Przeszłość”, XVII (1963), Kraków, s. 13.

³⁵ Z. Pęcowski, *Miechów. Studia z dziejów miasta i ziemi miechowskiej do roku 1914*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1967, s. 253.

³⁶ Tamże, s. 270.

³⁷ P. P. Gach, *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1999, s. 97.

m.in. klasztor bożogrobców w Miechowie. W 1852 r. ostatni proboszcz miechowita, ks. Baltazar Chwalbiński zrezygnował z probostwa, a duszpasterstwo w parafii miechowskiej objęli księża diecezjalni. Trudno dokładnie określić, jak długo w duszpasterstwie parafialnym przetrwały specyficzne dla Miechowa tradycje kultowe, związane historycznie z bożogrobcami.

Po II wojnie światowej, kolejni proboszczowie miechowscy podejmowali trud opieki nad bezcennym zespołem sakralnym, przeprowadzając szereg prac remontowych. Największe zasługi w przywróceniu piękna miechowskiej świątyni należy przypisać ks. infułatowi Stanisławowi Wesołowskiemu (proboszcz w Miechowie w latach 1972–1994) oraz ks. infułatowi Jerzemu Gredce (proboszcz w latach 1994–2013). Za sprawą ks. prałata Gredki, od 1996 r. w miechowskim sanktuarium przeprowadzone zostały gruntowne prace remontowe m.in.: wymiana posadzki, renowacja i konserwacja elewacji, odnowienie w pełnym wymiarze wnętrza świątyni z przełomu XVIII i XIX wieku (ołtarzy, figur, ambony), renowacja kaplicy Marii Magdaleny i kaplicy Bożego Grobu, remont krucżganków i Domu Generała. Ks. prałat Jerzy Gredka zwrócił się także z prośbą do Stolicy Świętej o podniesienie kościoła pw. Bożego Grobu w Miechowie do rangi bazyliki mniejszej. W odpowiedzi na tę prośbę, papież Jan Paweł II podpisał 10 kwietnia 1996 roku *breve* nominujące miechowski kościół do godności Bazyliki Mniejszej. W dniu 3 listopada 1996 roku, ks. kardynał Józef Glemp, Prymas Polski uroczystie ogłosił papieskie *breve* i od tego dnia miechowska świątynia nosi ten zaszczytny tytuł. Rok później (24 grudnia 1997 r.), w uznaniu znaczenia miechowskiego sanktuarium oraz dla większego ożywienia kultu Grobu Bożego, ks. biskup Kazimierz Ryczan, ówczesny ordynariusz diecezji kieleckiej erygował Miechowską Kapitułę Kolegiacką przy Bazylice Mniejszej w Miechowie, nadając tym samym kościołowi tytuł kolegiaty.

Wnętrze Bazyliki Kolegiackiej pw. Grobu Bożego w Miechowie utrzymane w stylu późnego baroku z rokokowymi ołtarzami i dekoracjami należy do jednych z najpiękniejszych w Polsce. Szczególną uwagę zwiedzających ten wspaniały obiekt sakralny zwracają ołtarze, których twórcą był prawdopodobnie snycerz krakowski Mikołaj – ołtarz główny pod wezwaniem Zmartwychwstania Pańskiego oraz cztery ołtarze: dwa ustawione przy tęczy, pierwszy poświęcony św. Jakubowi Mniejszemu i drugi św. Augustynowi, i dwa przy przeciwległych filarach: pierwszy św. Piotra i Pawła, drugi św. Jana Nepomucena.

Głównym obiektem kultu i „sercem” miechowskiego sanktuarium jest kaplica Bożego Grobu. Jest to jeden z najstarszych zachowanych w Eu-

ropie Środkowej architektonicznych naśladownictw Grobu Jezusa Chrystusa. Kaplica została zbudowana, na planie kwadratu (ok. 6,80×7,00 m), w miejscu pierwszego, romańskiego kościoła pierwszych bożogrobców³⁸. Prowadzą do niej dwa wejścia: lewe, główne, ujęte jest renesansowym portalem, prawe jest natomiast nieco węższe i nie posiada obramienia. Kaplica pokryta jest eliptyczną kopułą bez bębna na pendentywach, z latarnią. Centralnym elementem kaplicy jest właściwy Grób Chrystusa. Jest to kamienna budowla wykonana z ciosów kamiennych pokrytych plastyczną dekoracją. Do jego wnętrza można wejść przez niewielki, przebity z lewej strony otwór. Wewnątrz, wzdłuż prawej ściany znajduje się ozdobny, kamienny sarkofag, na którym w Wielki Piątek po zakończonej procesji kładzie się figurę zmarłego Chrystusa. Wysoka drewniana nadbudowa w stylu barokowym, zwieńczona kopułą z krzyżem bożogrobców pochodzi z 2 poł. XVIII wieku³⁹. Obecny wygląd kaplicy zawdzięczamy pracom renowacyjnym, które prowadzone były w latach 2008–2009. W trakcie tych prac, na powierzchni kopuły i części ścian odkryto renesansowe freski, pochodzące z około 1530 roku, a więc z okresu, kiedy powstała kaplica.

Przy świątyni stoi luźno 50-metrowej wysokości wieża o charakterze obronnym, z charakterystycznym hełmem w kształcie kuli. W 2006 r. na wieży, w miejscu podwójnego, tzw. patriarchalnego krzyża – godła bożogrobców, postawiono 5-metrową figurę Chrystusa Zmartwychwstałego trzymającego chorągiew rezurekcyjną. Posąg Jezusa Zmartwychwstałego stał się odtąd jednym z najbardziej charakterystycznych elementów bazyliki miechowskiej, wymownym znakiem że to sanktuarium od wieków jest żywym miejscem tajemnicy Zmartwychwstania Zbawiciela.

Od października 2012 r., na podstawie umowy zawartej pomiędzy Parafią pw. Bożego Grobu w Miechowie, Powiatem Miechowskim oraz Gminą i Miastem Miechów, w dawnych zabudowaniach klasztornych bożogrobców funkcjonuje Muzeum Ziemi Miechowskiej. Zgromadzone w nim zabytki pochodzące z dawnego Muzeum Regionalnego PTTK i jego filii tj. Muzeum Kościuszkowskiego, a także część zachowanych zabytków ruchomych bożogrobców.

Szereg wydarzeń, które miały miejsce w ostatnich dwudziestu latach w miechowskim sanktuarium skłaniają do oceny, że Miechów – „Polska Jerozolima” stopniowo odzyskuje dawną rangę. Miechów staje się ważnym ośrodkiem życia religijnego, kulturalnego i edukacyjnego w Małopolsce.

³⁸ J. Łoziński, *Grobowe kaplice kopułowe w Polsce 1520–1620*, PWN, Warszawa 1973, s. 48–49; M. Tobiasz, *Bożogrobcy w Miechowie...*, dz. cyt., s. 13.

³⁹ F. Mróz, *Sanktuaria i kaplice Bożego Grobu w Polsce*, dz. cyt., s. 85–86.

Istotnym krokiem do dalszego rozwoju sanktuarium i podniesienia jego rangi, byłoby wpisanie bazyliki miechowskiej na listę Pomników Historii, a także wpisanie na tzw. Listę Informacyjną (*Tentative List*), obejmującą wykaz dóbr, które Polska zamierza rozważyć jako kandydaturę na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO⁴⁰.

Z sanktuarium Grobu Bożego w Miechowie, Miechowska Droga św. Jakuba prowadzi przez wsie Komorów, Kamieńczyce, Jaksice do Przesławic. W Kamieńczycach znajduje się kapliczka postawiona na pamiątkę przemarszu wojsk Apolinarego Kurowskiego podczas powstania styczniowego w 1863 r. Na wzgórzu w Kamieńczycach (naprzeciwko stacji kolejowej) znajduje się cmentarz żołnierzy austriackich, poległych podczas I wojny światowej. W Przesławicach z kolei najcenniejszym obiektem zabytkowym jest drewniany kościół pw. Najświętszej Marii Panny Matki Kościoła. Jest to jeden z obiektów na Małopolskim Szlaku Architektury Drewnianej. Kościół został zbudowany w XVIII wieku w pobliskiej Gołczy i nosił pierwotnie wezwanie św. Franciszka Ksawerego. Kiedy, w Gołczy wzniesiono nową świątynię, drewniany kościół (w 80% zniszczony) przeniesiono do Przesławic. Translacji kościoła dokonano w latach 1972–1974. Świątynię ponownie konsekrował ks. biskup Jan Jarszewicz w 1975 r. W kościele znajdują się odrestaurowane późnobarokowe ołtarze – główny z obrazem Ukrzyżowanego Chrystusa i dwa boczne z obrazami „Św. Anna Samotrzecia” oraz „Pokłon Trzech Króli”. Obok świątyni znajduje się wolnostojąca, drewniana dzwonnica.

Z Przesławic szlak prowadzi w kierunku południowo-wschodnim, wzdłuż malowniczej doliny Szreniawy, przez wioski Szczepanowice, Smroków, Januszowice do Słomnik.

Położone na Wyżynie Miechowskiej, nad rzeką Szreniawą miasto Słomniki jest jednym z tzw. miast satelickich w aglomeracji krakowskiej. Pierwsze historyczne wzmianki o Słomnikach – jako osadzie myśliwskiej i ośrodku kupieckim pochodzą z 1287 r. W 1358 r. osada otrzymała od króla Kazimierza Wielkiego prawa miejskie. W ciągu kolejnych wieków miasto rozwijało się dzięki położeniu przy trakcie solnym prowadzącym z Bochni i Wieliczki do Wielkopolski i nad Morze Bałtyckie. W Słomnikach, w dniu 5 kwietnia 1794 r. Tadeusz Kościuszko sporządził Raport narodowi polskiemu o zwycięstwie pod Raclawicami. Najważniejszymi walorami kulturowymi miasta są: kościół parafialny pw. Bożego Ciała (1888–1893) i synagoga z końca XIX wieku.

Z Słomnik Miechowska Droga św. Jakuba prowadzi oznakowanym kolorem żółtym odcinkiem trasy łącznikowej Nordic Walking do wsi

⁴⁰ https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/Miejsca_na_liscie/#Lista_informacyjna [pozyskano: 20 VIII 2017 r.].

Niedźwiedź, a następnie kieruje się w kierunku południowo-zachodnim (stałe wzdłuż szlaku Nordic Walking) do przysiółków Folwark i Rędziny we wsi Zaborze. Z Rędzin szlak prowadzi na północ – do lasu w Goszczy, gdzie łączy się z Małopolską Droga św. Jakuba. Wędrując oznakowanym odcinkiem Drogi św. Jakuba przez las goszczański dochodzimy do Polany pod św. Mikołajem, gdzie znajduje się kapliczka św. Huberta. Nazwa polany pochodzi od ikony św. Mikołaja z Miry, która wisiała na starym dębie przez dziesiątki lat. Według legendy, to właśnie pod tym drzewem zrozpaczeni rodzice odnaleźli szczęśliwie swoje zaginione dziecko. W dowód wdzięczności Opatrzności Bożej zawiesili na dębie obraz św. Mikołaja – patrona dzieci i ubogich. W latach 80. XX wieku ikona św. Mikołaja zniknęła bez śladu. W 1996 r. p. Jerzy Chmiel – łowczy Koła Łowieckiego „Knieja” przedstawił projekt, aby wybudować na Polanie św. Mikołaja nową, murowaną kaplicę. Kapliczka została poświęcona 3 listopada 1996 r. – w święto św. Huberta, patrona myśliwych. Od tego wydarzenia co roku, w I niedzielę listopada na Polanie św. Mikołaja zbierają się myśliwi i mieszkańcy z okolicznych wsi na tzw. Mszy Hubertowskiej. W 2005 r., obok istniejącej kapliczki wybudowano drugą kaplicę zadaszoną. Na centralnej ścianie umieszczona jest płaskorzeźba św. Huberta⁴¹.

Od kapliczki św. Huberta szlak prowadzi trasą Małopolskiej Drogi św. Jakuba – przez Wolę Więclawską i Więclawice Dworskie do Więclawic Starych⁴². Odcinek szlaku prowadzący przez las w Goszczy, a następnie do Sanktuarium Diecezjalnego św. Jakuba jest przez wielu caminowiczów uważany za jeden z najbardziej malowniczych odcinków *Camino de Santiago* w Polsce.

Pierwsza wzmianka o wsi Więclawice Stare pochodzi z roku 1325, kiedy erygowano tu parafię. Od XVI w. do kasaty zakonu w 1773 r., wieś była w posiadaniu jezuitów, potem została włączona do dóbr królewskich. W centrum wsi znajduje się drewniany kościół pw. św. Jakuba Starszego Apostoła, który od 5 września 2013 r. jest Sanktuarium Diecezjalnym św. Jakuba. Kościół został zbudowany w 1340 r., a w połowie XVIII roku przebudowany w stylu barokowym i konsekrowany w 1757 roku. W ołtarzu głównym sanktuarium znajduje się otaczany czcią obraz św. Jakuba Starszego. Wizerunek św. Jakuba (z książką i laską) znajduje

⁴¹ <http://www.diecezja.kielce.pl/parafie/slomniki-bozego-ciala> [pozyskano: 20 VIII 2017 r.].

⁴² F. Mróz, *Małopolska Droga św. Jakuba – geneza, rozwój, nowe wyzwania i perspektywy rozwoju*, „Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, t. 47, 2014, s. 22–31.

się również w lewym skrzydle gotyckiego tryptyku św. Mikołaja z 1477 roku. Na szczególną uwagę w świątyni zasługuje również, umieszczona nad wspomnianym tryptykiem, gotycka rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem, z kręgu tzw. „pięknych Madonn”. W ołtarzu bocznym znajduje się obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem – Matki Bożej Więclawickiej⁴³. Odpust św. Jakuba od wieków gromadził i nadal gromadzi rzesze wiernych. Jednym z wielu przejawów kultu św. Jakuba Apostoła Starszego i wiary w jego wstawiennictwo jest odprawiane każdego 25. dnia miesiąca nabożeństwo do św. Jakuba. Uczestniczą w nim mieszkańcy parafii, ale także licznie pielgrzymi z Krakowa i wielu zakątków Polski. W dniu 10 września 2007 r. ks. kardynał Stanisław Dziwisz wprowadził do świątyni relikwie św. Jakuba Apostoła i Bartłomieja. W niespełna trzy miesiące później (8 grudnia 2007 r.) przy parafii w Więclawicach Starych rozpoczęło działalność Bractwo św. Jakuba Apostoła Starszego.

Sanktuarium w Więclawicach Starych jest czwartym w Polsce – po Jakubowie, Lęborku i Szczyrku sanktuarium patrona pielgrzymów i pierwszym sanktuarium pod tym wezwaniem w Małopolsce i diecezji krakowskiej. W dekrecie erygującym sanktuarium (5 września 2013 r.) ks. kardynał Stanisław Dziwisz zapisał m.in.: „W więclawickiej świątyni są otaczane kultem relikwie św. Jakuba, a tamtejszy kościół parafialny, znajdujący się przy Małopolskiej Drodze św. Jakuba, jest miejscem szczególnej modlitwy za wstawiennictwem Świętego Patrona, celem pielgrzymek indywidualnych i grupowych, centrum bogatych inicjatyw religijnych i kulturalnych, krajowych oraz międzynarodowych, ośrodkiem aktywności Bractwa św. Jakuba i licznych dzieł podejmowanych przez wiernych skupionych wokół pierwszego męczennika spośród apostołów”⁴⁴. Od kilku lat sanktuarium św. Jakuba w Więclawicach Starych jest głównym miejscem kultu Apostoła nie tylko w diecezji krakowskiej, ale w całej Małopolsce. Z Więclawic Starych wypływają ważne inicjatywy religijne, pielgrzymkowe, naukowe i kulturowe do innych ośrodków w Polsce, dzięki którym rozwija się kult św. Jakuba oraz ruch pielgrzymkowy na *Camino de Santiago*.

Z Więclawic Małopolska Droga św. Jakuba prowadzi przez Księżniczki, Młodziejowski Las, Bosutów do Krakowa, a następnie przez Tyniec, Liszki, Mników, Sankę, Palczowice, Zator, Bielany koło Kęt, Wilamowice, Bielsko-Białą do sanktuarium św. Jakuba w Szczyrku. Tam też *Małopolska*

⁴³ I. Hodorowicz, F. Mróz, *Małopolska Droga św. Jakuba (odcinek Sandomierz – Patecznica – Więclawice Stare – Kraków)*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz, *Drogi św. Jakuba w Polsce – stan badań i organizacja*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2008, s. 92.

⁴⁴ <http://caminogalicja.pl/sanktuarium.html> [pozyskano: 10 VII 2017 r.].

Droga św. Jakuba łączy się z *Beskidzką Droga św. Jakuba*, która z kolei prowadzi do Cieszyna, a następnie przez Frydek-Mistek do Ołomuńca⁴⁵.

Zakończenie

Miechowska Droga św. Jakuba jest ważnym szlakiem pielgrzymkowym w przestrzeni pielgrzymkowej Małopolski. Ranga tego szlaku jest bardzo duża, ze względu na fakt, że prowadzi on przez jedno z najważniejszych sanktuariów na ziemiach polskich w średniowieczu, a także nawiązuje do Małopolskiego Szlaku Bożogrobców, który z kolei reprezentuje rolę Zakonu Kanoników Regularnych Stróżów Grobu Jerozolimskiego w historii Polski. Wydaje się być uzasadnione przedłużenie tego szlaku, zwłaszcza w kierunku północnym, od kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny i św. Jakuba Starszego Apostoła w Żarnowcu do kościoła pw. św. Jakuba Starszego w Dąbrowie Zielonej. Wówczas szlak połączyłby się z Staropolską Droga św. Jakuba (prowadzącą z Piotrkowa Trybunalskiego do Częstochowy), a tym samym z mazowiecką siecią *Camino de Santiago*.

Rozpoczęte w 2015 r. prace nad wytyczeniem i oznakowaniem Miechowskiej Drogi św. Jakuba powinny zostać wsparte kolejnymi zadaniami: wydaniem przewodnika i mapy, promocją szlaku w środkach masowego przekazu, zapewnieniem opieki nad poszczególnymi odcinkami szlaku, a także wzmocnienie działań informacyjnych o szlaku w regionalnych i lokalnych punktach informacji turystycznej, w urzędach gmin, w parafiach oraz lokalnych organizacjach zajmujących się m.in. obsługą ruchu turystycznego. Bardzo ważne jest przygotowanie na szlaku miejsc do odpoczynku i schronienia przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi (schrony, wiaty turystyczne, ławki, stoły, kosze na śmieci). Warto zwrócić uwagę, że trasa Miechowskiej Drogi św. Jakuba jest doskonałą przestrzenią dla osób uprawiających turystykę rowerową, dlatego przy szlaku nie powinno również zabraknąć zadaszonych stojaków na rowery. Podobnie, jak w przypadku innych odcinków *Camino de Santiago* niezbędna jest także stała współpraca osób opiekujących się szlakiem z duszpasterzami w celu sprawowania opieki duszpasterskiej nad pielgrzymami, bowiem Droga św. Jakuba to przede wszystkim szlak pątniczy. Współpraca ta powinna być także kontynuowana z władzami samorządowymi gmin, przez które przebiega szlak (Żarnowiec, Charsznica, Miechów, Słomniki, Kocmyrzów-Luborzycza i Michałowice), a także dyrektorami

⁴⁵ F. Mróz, *Małopolska Droga św. Jakuba...*, dz. cyt., s. 25.

placówek szkolno-wychowawczych, organizacjami turystycznymi i lokalnymi grupami działania (m.in. Stowarzyszeniem Korona Północnego Krakowa).

Miechów Way of St. James in the network of Polish sections of *Camino de Santiago* – assumptions and prospects of development

Summary

The Miechów Way of St. James is one of four sections of *Camino de Santiago* in the pilgrimage space of Małopolska Region. This trail refers to the medieval pilgrimage route that linked some of the most important pilgrimage centres in medieval Poland, i.e. the shrine of the Holy Sepulchre in Miechów, and Kraków, called “another Rome”. From the 12th century, over the subsequent centuries, thousands of pilgrims travelled to this replica of the Jerusalem tomb of Jesus Christ to receive the same indulgences as those received by pilgrims in the Basilica of the Holy Sepulchre in Jerusalem. The marking out of the Miechów section of *Camino de Santiago* was based on an important assumption that it was to meet the Małopolska Way of St. James and lead through the Shrine of St. James in Więclawice Stare, the only diocesan sanctuary in Małopolska.

The length of the Miechów Way of St. James from the Church of the Holy Sepulchre in Miechów to the diocesan Shrine of St. James in Więclawice Stare is 35 km, and the distance from Miechów to the “Papal Window” in Kraków is 51.4 km. The length of the planned section of the trail from the Church of the Nativity of the Blessed Virgin Mary and St. James in Żarnowiec to the Shrine of the Holy Sepulchre in Miechów is 23 km.

The paper presents assumptions as regards marking out the Miechów Way of St. James as well as depicts tourist attractions along the trail. It also indicates activities aimed at the popularization of the trail.

*Franciszek Mróz, dr
Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny
Kraków*

*Archicofradía Universal del Apóstol Santiago
Bractwo św. Jakuba Starszego Apostoła
Więclawice Stare*

Literatura

- Barczyński W., *Małopolski szlak bożogrobców, Parafia Grobu Bożego w Miechowie*, Miechów 2014.
- Buliński M., *Wiadomość historyczna o Zakonie Kanoników Regularnych Stróżów Grobu Chrystusowego (Custodes Sacrosancti Dominici Sepulchri Hierosolymitani), zwykle u nas zwanych Miechowitami, „Pamiętnik Religijno-Moralny” 22 (1852), 1852, s. 449–490.*
- Duchniewski J., *Bożogrobcy*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, 1976, t. 2, kol. 878
- Gach P. P., *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1999.
- Gacki J., *Bożogrobcy, „Przegląd Religijno-Moralny”, 24 (1853), s. 109–149, 221–256.*
- Gapski H., *Miechowici w czasach nowożytnych XVI–XVIII wieku*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów–Warszawa 1999, s. 45–55.
- Flaga J., *Działalność duszpasterska Bożogrobców na ziemiach Rzeczypospolitej u schyłku XVIII wieku*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów–Warszawa 1999, s. 99–111.
- Hodorowicz I., Mróz F., *Małopolska Droga św. Jakuba (odcinek Sandomierz – Patecznica – Węclawice Stare – Kraków)*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz, *Drogi św. Jakuba w Polsce – stan badań i organizacja*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2008, s. 79–93.
- Jaskłowski W. J., *Żarnowiec i jego okolica. Zarys historyczno-etnograficzny*, Lwów 1910.
- Jedynak Z., *Dzieje parafii Uniejów*, [w:] www.charsznica.info/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=65 [pozyskano: 10 VIII 2017 r.].
- Kłoczowski J., *Zakony na ziemiach polskich w wiekach średnich*, [w:] Kłoczowski J. (red.), *Kościół w Polsce*, t. 1, Wydawnictwo „Znak”, Kraków 1968.
- Łoziński J., *Grobowe kaplice kopułowe w Polsce 1520–1620*, PWN, Warszawa 1973.
- Mróz F., *Sanktuaria i kaplice Bożego Grobu w Polsce, „Peregrinus Cracoviensis”, 2000, 8, s. 79–114.*
- Mróz F., *Oddziaływanie religijne i kulturowe sanktuarium bożogrobców w Miechowie w latach 1163–1819*, [w:] Stępiak-Minczewska W., Kijas Z. (red.), *Rola klasztorów w procesie kształtowania państwowości krajów słowiańskich*, Biblioteka Ekumenii i Dialogu, 17, Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 2002, s. 155–167.
- Mróz F., *Małopolska Droga św. Jakuba – geneza, rozwój, nowe wyzwania i perspektywy rozwoju, „Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, t. 47, 2014, s. 22–31.*
- Mróz F., *Droga św. Jakuba w Polsce. Kalendarium wydarzeń: sierpień 2015 r. – lipiec 2016 r.*, [w:] Roszak P., Mróz F. (red.), *Droga do Composteli – przeszłość i teraźniejszość*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2016, s. 189–204.
- Olszewski D., *Parafia Miechów w XIX wieku*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów–Warszawa 1999, s. 227–243.
- Pęcowski Z., *Miechów. Studia z dziejów miasta i ziemi miechowskiej do roku 1914*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1967.
- Piłat Z., *Fundator i fundacja klasztoru Bożogrobców w Miechowie*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów – Warszawa 1999, s. 11–43.

- Skrzyniarz R., *Źródła archiwalne w Polsce do dziejów zakonu Bożogrobców*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce. Praca zbiorowa*, Miechowskie Towarzystwo 1163 roku i Instytut Wydawniczy Pax, Miechów–Warszawa 1999, s. 203–220.
- Szczapkowska-Naliwejek K., *Relikwiarze średniowiecznej Europy*, Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1996.
- Tobiasz M., *Bożogrobcy w Miechowie (w 800-lecie sprowadzenia zakonu do Polski)*, „*Nasza Przeszłość*”, XVII (1963), Kraków, s. 5–60.
- Wiśniewski J., *Dekanat miechowski*, Radom 1917.
- Wiśniewski J., *Miasto Żarnowiec w olkuskiem z jego pamiątkami*, Druk Szkoły Rzemieślniczej w Marjówce Opoczyńskiej, 1934.
- Zaleski W. (opr. M. i J. Łempiccy), *Sanktuaria Polskie. Katalog encyklopedyczny miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej i Świętych Pańskich*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1988.

Netografia

- <http://caminogalicja.pl/sanktuarium.html> [pozyskano: 10 VII 2017 r.].
- <http://www.diecezja.kielce.pl/parafie/kacice-matki-bozej-czestochowskiej> [pozyskano: 20 VIII 2017 r.].
- <http://kniejakrakow.pl/historia-budowy-kapliczek-sw-huberta-w-lesie-goszcza-nadle-snictwo-miechow/> [pozyskano: 18 VIII 2017 r.].
- https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/Miejsca_na_liscie/#Lista_informacyjna [pozyskano: 20 VIII 2017 r.].
- <http://parlamentjakubowy.pl/deklaracja-parlamentu-jakubowego-o-podstawach-celach-wspolpracy-rzecz-drogi-sw-jakuba-polsce/> [pozyskano: 20 VIII 2017 r.].